

PODSTAWOWE ZASADY EFEKTYWNEGO GWARANTOWANIA DEPOZYTÓW I METODYKA OCENY ICH STOSOWANIA¹

WSTĘP

Idea stworzenia listy wytycznych dla efektywnego funkcjonowania systemów gwarantowania depozytów ma już dziesięcioletnią historię. Pierwszej próby podjęło się w 2001 r. Forum Stabilności Finansowej (Financial Stability Forum – FSB), poprzednik obecnej Rady Stabilności Finansowej (Financial Stability Board). W raporcie FSB z 7 września 2001 r. znalazły się wytyczne dotyczące organizacji systemu gwarantowania depozytów dla krajów rozważających wprowadzenie takiego systemu lub planujących reformę już istniejącej struktury. Wytyczne te określały uwarunkowania otoczenia systemu gwarancyjnego, przedstawiały katalog cech pomocnych w zapewnieniu jego wiarygodności i efektywności. Była to próba stworzenia usystematyzowanego poradnika dla finansistów zajmujących się problematyką gwarantowania depozytów w sektorze bankowym. Jedną z konsekwencji kryzysu finansowego lat 2007–2009 w krajach wysoko rozwiniętych jest zwiększająca się rola efektywnych systemów gwarantowania depozytów w sieci bezpieczeństwa finansowego i w procesie umacniania zaufania do sektora bankowego. Na zjawisko to zwrócił uwagę raport FSB z kwietnia 2008 r. (Report on Enhancing Market

* Romuald Szymczak jest kierownikiem Zespołu Współpracy Krajowej i Zagranicznej w Gabinetce Prezesa Bankowego Funduszu Gwarancyjnego.

¹ Podstawą opracowania był dokument „Core Principles for Effective Deposit Insurance Systems – A methodology for compliance assessment”, IADI, Basel 2011.

and Institutional Resilience), który podkreślał znaczenie systemów gwarancyjnych w programie działań zmierzających do wzmocnienia instytucjonalnego sieci bezpieczeństwa finansowego. W raporcie zaproponowano, aby władze poszczególnych państw wspólnie uzgodniły listę międzynarodowych zasad, które organizowałyby systemy gwarantowania depozytów. Zasady te miały również uwzględniać zadania instytucji gwarancyjnych, wykraczające poza klasyczne gwarantowanie depozytów w bankach. Dotyczyło to przede wszystkim ich działań w sytuacji zagrożenia upadłością banku i realizacji postępowań likwidacyjnych.

W lipcu 2008 r. Bazylejski Komitet ds. Nadzoru Bankowego (Basel Committee on Banking Supervision – BCBS) oraz Międzynarodowe Stowarzyszenie Gwarantów Depozytów (International Association of Deposit Insurers – IADI) podjęły decyzję o rozpoczęciu współpracy nad opracowaniem uzgodnionej na szczeblu międzynarodowym listy podstawowych zasad gwarantowania depozytów². Powołano wspólną grupę roboczą złożoną z przedstawicieli Transgranicznej Grupy Interwencji dla Sektora Bankowego (CBRG), działającej przy BCBS, oraz Grupy Doradczej przy IADI w celu opracowania listy podstawowych zasad, które następnie zostały przedłożone BCBS i IADI do analizy i zatwierdzenia. Prace nad dokumentem konsultacyjnym, zatytułowanym „Podstawowe Zasady Dotyczące Efektywnych Systemów Gwarantowania Depozytów”, ukończono w marcu 2009 r. W czerwcu 2009 r. uzyskał on aprobatę wspólnoty międzynarodowej. Dokument ten zawiera 18 podstawowych zasad, z których każda opatrzona jest wyjaśnieniami i zaleceniami. Dodatkowy zestaw warunków wstępnych obejmuje głównie czynniki zewnętrzne, których wystąpienie ma istotne znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania systemów gwarantowania depozytów.

Pod koniec 2009 r. powołana przez grupę państw G20 Rada Stabilności Finansowej wskazała na konieczność opracowania metodyki oceny stosowania Zasad. Do grona instytucji, które utworzyły Komitet Sterujący do prac nad metodyką, weszły: IADI, Europejskie Forum Gwarantów Depozytów (EFDI), Komitet Bazylejski, Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW), Bank Światowy oraz ze statusem obserwatora Komisja Europejska. Cztery grupy robocze opracowały metodykę oceny odnoszącą się do poszczególnych zasad. Została ona następnie poddana konsultacjom z instytucjami gwarantującymi depozyty zrzeszonymi w IADI i EFDI oraz członkami Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego. Uwagi do projektu zgłaszały także MFW i Bank Światowy.

Po trwających do końca lata 2010 r. uzgodnieniach koordynowanych przez IADI, metodyka została pilotażowo przetestowana przez grupę ekspertów złożoną z przedsta-

² IADI powstało w 2002 r. w celu zwiększenia efektywności systemów gwarantowania depozytów poprzez propagowanie wymiany doświadczeń i współpracy międzynarodowej. Podstawowe Zasady IADI opracowano z myślą o państwach rozważających możliwość utworzenia lub reformy systemów gwarantowania depozytów.

wicieli IADI, MFW i Banku Światowego w trzech krajach: Czechach (13–17 września 2010 r.), Indiach (28 września – 4 października 2010 r.) i Meksyku (14–21 października 2010 r.). Pilotaż okazał się bardzo przydatny do weryfikacji zastosowanych w projekcie kryteriów oceny. Na podstawie wniosków sformułowanych przez zespoły oceniające zmodyfikowano projekt metodyki. Wyeliminowano lub przededefiniowano część kryteriów oraz dokonano korekt w ich klasyfikacji. Metodyka Oceny Zgodności z Zasadami została ostatecznie zatwierdzona przez IADI i BSBC i przekazana Radzie Stabilności Finansowej 27 grudnia 2010 r. Stanie się ona częścią opracowywanych przez FSB Podstawowych Standardów Stabilnych Systemów Finansowych (Key Standards for Sound Financial Systems).

Metodyka obejmuje zestaw kryteriów zasadniczych i dodatkowych dla każdej podstawowej zasady efektywnego gwarantowania depozytów. Kryteria zasadnicze to jedyne elementy, na których podstawie ocenia się pełną zgodność z daną zasadą. Kryteria dodatkowe odnoszą się do tych elementów zasad, których stosowanie jest sugerowane, ale nie obligatoryjne. Kryteria zasadnicze, a w dużym stopniu także kryteria dodatkowe, powstały nie tylko na podstawie dokumentu opisującego podstawowe zasady, ale także innych wytycznych, opublikowanych przez IADI i BCBS. Mimo że kryteria dodatkowe nie będą stosowane do oceny zgodności z daną podstawową zasadą, badany kraj lub podmiot gwarantujący depozyty (w przypadku oceny własnej) może podjąć decyzję o poddaniu się ocenie według kryteriów dodatkowych, w celu określenia obszarów działalności systemu gwarantowania depozytów, w których warto dokonać usprawnień.

Oceny dokonywane przez podmioty zewnętrzne mają przebiegać według następującej skali³:

- ❖ Zgodność: spełnione są wszystkie kryteria zasadnicze bez znaczących braków.
- ❖ Zasadnicza zgodność: wykrycie jedynie nieznaczących niedociągnięć i zapewnienie pełnej zgodności w wyznaczonym terminie.
- ❖ Znaczny brak zgodności: poważne niedociągnięcia, których łatwo nie można naprawić.
- ❖ Brak zgodności: brak merytorycznego wdrożenia podstawowej zasady.

W przypadku gdy dane kryterium nie ma zastosowania w świetle charakterystyki strukturalnej, prawnej i instytucjonalnej systemu gwarantowania depozytów, wykorzystywana jest kategoria „Nie dotyczy”.

Treść oceny ma również uwzględniać działania, jakie mogą podjąć podmioty gwarantujące depozyty oraz ich organ nadzorujący w celu wyeliminowania braku zgodności. Warto podkreślić jakościowy charakter oceny.

Zaproponowana przez twórców metodyki czterostopniowa skala nie będzie oczywiście traktowana jako naukowy, niepodważalny sposób oceny stosowania

³ Skalę tę wykorzystuje się do niezależnych ocen w ramach Metodyki Podstawowych Bazylejskich Zasad Nadzoru Bankowego, wydanych przez Bank Rozrachunków Międzynarodowych w Bazylei: <http://www.bis.org/publ/bcbs130.htm>

podstawowych zasad. Liczba kryteriów wpływających na stopień zgodności oraz komentarz, który powinien towarzyszyć każdemu stopniowi, będą ważne w procesie przyznawania ocen dla każdej podstawowej zasady. Co istotne, nie wszystkie kryteria będą równoważne. Dlatego do podmiotu oceniającego będzie należała decyzja o ustaleniu kryteriów wagowych.

Osiemnaście podstawowych zasad efektywnego gwarantowania depozytów zostało zaklasyfikowanych do dziesięciu grup: I. Ustalenie celów (zasada 1 i 2); II. Funkcje i uprawnienia (zasada 3 i 4); III. Ład korporacyjny (zasada 5); IV. Relacje z innymi uczestnikami sieci bezpieczeństwa finansowego i kwestie transgraniczne (zasada 6 i 7); V. Członkostwo i zakres gwarantowania (zasada 8, 9 i 10); VI. Źródła finansowania (zasada 11); VII. Poziom świadomości społecznej (zasada 12); VIII. Wybrane zagadnienia prawne (zasada 13 i 14); IX. Postępowanie w sytuacji zagrożenia upadłością (zasada 15 i 16); X. Wypłata środków gwarantowanych deponentom i windykacja (zasada 17 i 18).

GRUPY I ZASADY EFEKTYWNEGO GWARANTOWANIA DEPOZYTÓW

Grupa I. Ustalenie celów

Zasada 1 – Założenia polityki państwa

Pierwszym etapem wprowadzania systemu gwarantowania depozytów lub reformy istniejącego systemu jest określenie odpowiednich założeń polityki państwowej, które system ten ma zrealizować. Założenia te należy formalnie zdefiniować i odpowiednio wpleść w strukturę systemu gwarantowania depozytów. Podstawowym celem działalności systemów gwarantowania depozytów powinno być wzmocnienie stabilności systemu finansowego oraz ochrona interesów deponentów.

Kryteria zasadnicze oceny zgodności z zasadą 1:

1. Założenia polityki państwa wobec danego gwaranta depozytów są jasno określone i formalnie zdefiniowane (na przykład na mocy ustaw lub towarzyszących im dokumentów).
2. Założenia polityki państwa wobec danego gwaranta depozytów są podane do publicznej wiadomości.
3. Dokonuje się regularnie (na przykład raz na dwa do pięciu lat lub stosownie do potrzeb) kompleksowego przeglądu stopnia, w jakim dany system gwarantowania depozytów spełnia stawiane przed nim założenia polityki państwa. Przegląd taki uwzględnia opinie wszystkich interesariuszy.

Zasada 2 – Ograniczenie pokusy nadużycia (moral hazard)

Pokusę nadużycia należy ograniczyć poprzez zapewnienie, że system gwarantowania depozytów został właściwie zaprojektowany oraz pozostaje w interakcji z innymi instytucjami sieci bezpieczeństwa finansowego.

Kryteria zasadnicze oceny zgodności z zasadą 2:

1. Struktura systemu gwarantowania depozytów uwzględnia istnienie pokusy nadużycia oraz maksymalnie je ogranicza zgodnie z założeniami polityki państwa. Szczególne elementy struktury systemu łagodzące ryzyko pokusy nadużycia mogą obejmować: ograniczony limit ochrony gwarancyjnej i jej zakres; w stosownych przypadkach zróżnicowanie składki na ubezpieczenie depozytów, uwzględniającej poziom ryzyka; oraz ograniczenie ryzyka strat poprzez terminowe interwencje i działania w zakresie ratowania lub likwidacji banków, przeprowadzane przez gwarantów depozytów lub innych uczestników sieci bezpieczeństwa finansowego mających takie uprawnienia.
2. Sieć bezpieczeństwa finansowego tworzy i wspiera stosowne zachęty w celu łagodzenia pokusy nadużycia. Działania te mogą polegać na: promowaniu dobrych praktyk w zakresie ładu korporacyjnego oraz racjonalnego zarządzania ryzykiem w odniesieniu do poszczególnych banków, a także na wzmocnianiu efektywnej dyscypliny rynkowej oraz ram dla silnych regulacji ostrożnościowych, nadzorczych i przepisów prawa.

Grupa II. Funkcje i uprawnienia

Zasada 3 – Funkcje

Funkcje pełnione przez gwaranta depozytów powinny być jasno i formalnie zdefiniowane oraz powinna zachodzić spójność pomiędzy określonymi założeniami polityki państwa oraz uprawnieniami i obowiązkami powierzonymi gwarantowi depozytów.

Kryteria zasadnicze oceny zgodności z zasadą 3:

1. Gwarantowi depozytów powierzono jasno określone i formalnie zdefiniowane funkcje, na przykład poprzez ustawy lub na mocy towarzyszących im regulacji. Funkcje te wyraźnie określają rolę i zadania gwaranta depozytów w ramach sieci bezpieczeństwa finansowego.
2. Funkcje te są spójne z celami polityki państwa oraz uprawnieniami i obowiązkami powierzonymi gwarantowi depozytów.

Zasada 4 – Uprawnienia

Gwarant depozytów powinien dysponować wszelkimi uprawnieniami niezbędnymi do wypełniania swoich zadań, które to uprawnienia powinny być formalnie zdefiniowane. Wszyscy gwaranci depozytów powinni mieć uprawnienia do: wypłaty sum gwarantowanych, zawierania umów, ustalania wewnętrznych budżetów i procedur operacyjnych. Powinni mieć także dostęp do aktualnych i rzetelnych informacji, które umożliwią niezwłoczne i sprawne wypełnianie przez nich obowiązków wobec deponentów.

Kryteria zasadnicze oceny zgodności z zasadą 4:

1. Uprawnienia (umocowanie prawne) systemu gwarantowania depozytów są jasno określone i formalnie zdefiniowane w prawie lub przepisach (w tym w zatwierdzonych przepisach wewnętrznych zarówno w prywatnych, jak i publicznych systemach gwarantowania depozytów).
2. Uprawnienia gwaranta depozytów pozostają w zgodności z jego funkcjami i założeniami polityki państwa, które instytucja ta ma realizować.
3. Minimalne uprawnienia gwaranta depozytów są następujące:
 - a) zobowiązuje banki uczestniczące do przestrzegania zaciągniętych przez nie obowiązków wobec gwaranta depozytów lub żąda, aby podmiot nadzorujący lub inny uczestnik sieci bezpieczeństwa podjął takie czynności w imieniu gwaranta depozytów;
 - b) finansuje wypłaty sum gwarantowanych na rzecz deponentów;
 - c) zawiera umowy (tj. umowy/transakcje w celu uzyskania towarów i usług/ubezpieczenia);
 - d) określa własne budżety operacyjne oraz politykę i procedury wewnętrzne (np. w takich obszarach jak zarządzanie zasobami ludzkimi lub informatyka);
 - e) ma dostęp do terminowo udostępnianych i rzetelnych informacji w celu sprawnej realizacji obowiązków wobec deponentów;
 - f) udostępnia informacje innym uczestnikom sieci bezpieczeństwa;
 - g) zawiera umowy dotyczące wymiany informacji i koordynacji działań z gwarantami depozytów w innych państwach (z zastrzeżeniem zachowania poufności stosownie do potrzeb); oraz
 - h) tworzy plany działania w sytuacjach awaryjnych.
4. W ramach wspierania funkcjonowania systemu gwarantowania depozytów, pozostali uczestnicy sieci bezpieczeństwa finansowego dysponują wszelkimi uprawnieniami niezbędnymi do realizacji powierzonych im zadań.

Grupa III. Ład korporacyjny

Zasada 5 – Ład korporacyjny

Gwarant depozytów powinien być operacyjnie niezależny, przejrzysty, odpowiedzialny za realizację powierzonych działań i wolny od wpływów politycznych czy branżowych.

Kryteria zasadnicze oceny zgodności z zasadą 5:

1. Gwarant depozytów może wykorzystywać dostępne mu uprawnienia i środki bez nadmiernego wpływu ze strony podmiotów zewnętrznych, w tym przedstawicieli sił politycznych, sektora usług finansowych oraz innych uczestników sieci bezpieczeństwa. W praktyce brak wyraźnych dowodów na ingerencję organów rządowych lub przedstawicieli branży w niezależność operacyjną gwaranta depozytów oraz jego zdolność do pozyskania i wykorzystania środków niezbędnych do realizacji powierzonych mu zadań.
2. Gwarant depozytów finansowany jest w sposób, który nie narusza jego autonomii i niezależności oraz pozwala mu realizować powierzone zadania. Odnosi się to między innymi do:
 - a) ustalania siatki płac umożliwiającej pozyskiwanie i zatrzymywanie wykwalifikowanego personelu;
 - b) możliwości zatrudniania niezależnych ekspertów zewnętrznych na potrzeby sytuacji szczególnych, z zastrzeżeniem ograniczeń związanych z zachowaniem poufności;
 - c) programu i budżetu szkoleniowego umożliwiającego regularne szkolenie personelu;
 - d) budżetu na zakup komputerów i innego sprzętu, dającego personelowi narzędzia niezbędne do realizacji powierzonych zadań; oraz
 - e) budżetu na podróże służbowe, który stosownie do potrzeb umożliwi podejmowanie działań w terenie.
3. Statut, regulacje wewnętrzne oraz inne przepisy prawne i zasady działania gwaranta depozytów określają:
 - a) organ zarządzający oraz kierownictwo składa się z kompetentnych osób posiadających wymaganą wiedzę lub doświadczenie;
 - b) organ zarządzający (z wyłączeniem osób powoływanych z urzędu) oraz osoba kierująca gwarantem depozytów podlegają ograniczeniom w zakresie okresu pełnienia funkcji; oraz
 - c) członków organu zarządzającego można usunąć ze stanowiska w czasie pełnienia kadencji wyłącznie z uzasadnionych powodów, określonych w przepisach prawa lub kodeksu zawodowego.

4. Członkowie organu zarządzającego (np. dyrektorzy lub funkcjonariusze) oraz kierownictwo gwaranta depozytów odpowiadają wobec wyższej instancji, niezależnie od tego czy jest nią organ publiczny czy prywatny, na podstawie przejrzystej formuły, umożliwiającej egzekwowanie realizacji obowiązków wynikających z celów i zadań powierzonych gwarantowi depozytów.
5. Gwarant depozytów działa w sposób rzetelny, przejrzysty i odpowiedzialny. Regularnie ujawnia i publikuje stosowne informacje na temat swej działalności, praktyk zarządczych, struktury i wyników finansowych.
6. Struktura gwaranta depozytów minimalizuje ryzyko powstania konfliktu interesów w przypadku członków organu zarządzającego oraz kierownictwa lub pomiędzy nimi. Wymaga ona również, aby podlegali oni stosownym kodeksom postępowania/kodeksom etycznym.
7. Gwarant depozytów uwzględniania w swoich działaniach opinie interesariuszy.
8. Przy delegowaniu procesu podejmowania decyzji gwarant depozytów dysponuje stosownymi procedurami kontrolnymi tego procesu.
9. Gwarant depozytów podlega regularnym kontrolom zewnętrznym, z których raporty otrzymuje organ nadzorujący gwaranta depozytów.
10. Gwarant depozytów posiada plan strategiczny zatwierdzony przez organ zarządzający⁴.
11. Odbywają się regularne posiedzenia zarządu (np. co kwartał lub częściej, stosownie do potrzeb).

Kryterium dodatkowe zgodności z zasadą 5:

1. Gwarant depozytów przestrzega zbioru dobrych praktyk zarządczych:
 - (a) Przeprowadzana jest regularna ocena działalności organu zarządzającego. Funkcjonują systemy i praktyki mające na celu usprawnienie oceny skuteczności działania tego organu;
 - (b) Organ zarządzający posiada odpowiednio sprecyzowany regulamin określający konkretne uprawnienia zastrzeżone dla zarządu oraz przypisane osobom kierującym.

Grupa IV. Relacje z innymi uczestnikami sieci bezpieczeństwa finansowego i kwestie transgraniczne

Zasada 6 – Relacje z innymi uczestnikami sieci bezpieczeństwa

Należy wprowadzić ramy prawne na potrzeby ścisłej koordynacji i wymiany informacji na zasadzie rutynowej oraz w odniesieniu do konkretnych banków,

⁴ Określenie „plan strategiczny” oznacza dokument określający cele danej instytucji oraz wskazujący na metody ich osiągnięcia.

między gwarantem depozytów oraz innymi uczestnikami sieci bezpieczeństwa finansowego. Informacje te powinny być rzetelne i udostępniane terminowo (z zastrzeżeniem zachowania poufności w stosownych przypadkach). Należy sformalizować umowy o koordynacji i wymianie informacji.

Kryteria zasadnicze oceny zgodności z zasadą 6:

1. Zasady terminowej wymiany informacji oraz koordynacji działań między gwarantem depozytów i innymi uczestnikami sieci bezpieczeństwa, w tym w odniesieniu do poszczególnych banków, są wyraźnie zdefiniowane i sformalizowane poprzez ustawę, na mocy porozumień, memorandumów, umów prawnych lub form będących połączeniem powyższych metod.
2. Planowanie i realizacja działalności operacyjnej przez uczestników sieci bezpieczeństwa, podejmowana zarówno indywidualnie, jak i wspólnie w ramach sieci, uwzględnia nie tylko przeszłe i bieżące uwarunkowania, ale również możliwe scenariusze przyszłych zdarzeń.
3. Wszyscy gwaranci depozytów na bieżąco otrzymują niezbędne informacje do sprawnego wypłaty deponentom środków gwarantowanych, w tym danych na temat wysokości ubezpieczonych środków będących własnością poszczególnych deponentów.
4. Zasady przestrzegania poufności informacji obowiązują wszystkich uczestników sieci bezpieczeństwa oraz dokonywanej między nimi wymiany informacji.
5. Uczestnicy sieci bezpieczeństwa udostępniają gwarantowi depozytów, z wyprzedzeniem, stosowne informacje na temat banków, które znalazły się, lub mogą się znaleźć w trudnej sytuacji finansowej. Jeżeli udostępnienie informacji nie jest możliwe z uwagi na zasadę poufności, lub informacjami takimi nie dysponują inni uczestnicy sieci bezpieczeństwa, gwarant depozytów ma uprawnienia do uzyskania informacji bezpośrednio od takich banków.

Kryterium dodatkowe zgodności z zasadą 6:

1. Gwarant depozytów realizujący szersze funkcje, jak „minimalizacja strat” lub „minimalizacja ryzyka”, ma zapewniony dostęp do aktualnych i rzetelnych informacji, co umożliwia mu wgląd w sytuację finansową poszczególnych banków oraz całego sektora bankowego. Takim gwarantom depozytów może również być niezbędny dostęp do informacji dotyczących wartości aktywów bankowych oraz przewidywanego czasu realizacji procesu likwidacji, zważywszy, że wartość aktywów banku zależy po części od czasu niezbędnego na ich likwidację.

Zasada 7 – *Kwestie transgraniczne*

Pod warunkiem zachowania poufności, wszelkie stosowne informacje będą wymieniane pomiędzy gwarantami depozytów w różnych państwach, a potencjalnie także, w stosownych przypadkach, pomiędzy gwarantami depozytów a innymi zagranicznymi

uczestnikami sieci bezpieczeństwa. W przypadku, kiedy więcej niż jeden gwarant depozytów zapewnia ochronę, istotne jest określenie, który gwarant depozytów lub gwaranci depozytów będą odpowiedzialni za realizację procesu wypłat sum gwarantowanych. Gwarancja depozytów udzielona już w ramach systemu obowiązującego w kraju macierzystym powinna być uwzględniona przy określaniu wysokości opłat i składek.

Kryteria zasadnicze oceny zgodności z zasadą 7:

1. Stosowne transgraniczne umowy dwustronne/wielostronne obowiązują w sytuacjach, kiedy, z uwagi na obecność transgranicznych podmiotów bankowych, ochronę depozytów w zagranicznych oddziałach zapewnia gwarant depozytów w innym państwie lub grupa kilku gwarantów depozytów w wielu państwach. Przykładowo, jeżeli system w kraju macierzystym zapewnia ochronę ubezpieczeniową oddziałom oddziału krajowego, banki w krajach goszczących i/lub system z kraju goszczącego zapewnia ochronę uzupełniającą dla oddziałów zagranicznych.
 - a) umowy wiążą odpowiednich gwarantów depozytów w kraju macierzystym i goszczącym, a także innych uczestników systemu bezpieczeństwa finansowego w określonych przypadkach, w tym w sytuacji, gdy jeden gwarant depozytów ponosi wyłączną odpowiedzialność za zapewnienie ochrony ubezpieczeniowej.
 - b) umowy przewidują stałą ścisłą współpracę oraz wymianę informacji pomiędzy gwarantami depozytów w kraju macierzystym/kraju goszczącym oraz ewentualnie z innymi uczestnikami sieci bezpieczeństwa, a także w razie potrzeby z konkretnymi bankami.
 - c) umowy określają, która instytucja lub instytucje gwarantujące depozyty odpowiadają za realizację wypłat środków gwarantowanych, a także za wyliczenie składki, podział kosztów oraz za działalność informacyjną na temat zasad gwarantowania depozytów w bankowości transgranicznej.
2. Deponenti w państwach, których dotyczy rozwiązanie w zakresie bankowości transgranicznej, otrzymują przejrzyste i zrozumiałe informacje na temat funkcjonowania i identyfikacji systemu gwarantowania depozytów uprawnionych do dokonania wypłaty środków gwarantowanych, a także limitów i zakresu ochrony. Zainteresowanym deponentom udostępniane są również informacje o źródłach finansowania, standardowych procedurach rozpatrywania wniosków o wypłatę oraz o formach wypłat obowiązujących w danym systemie gwarantowania depozytów (np. na stronie internetowej gwaranta depozytów, w materiałach drukowanych lub w inny podobny sposób).

Kryterium dodatkowe zgodności z zasadą 7:

1. Jeżeli w ocenie gwaranta depozytów istnieje realne ryzyko, że zostanie on zobowiązany do ochrony interesów deponentów w innym państwie, jego procedury planowania awaryjnego powinny umożliwić zawieranie uzgodnień lub porozumień transgranicznych. Przykładem takiego rozwiązania jest umowa z gwarantem depozytów z innego kraju o realizacji wypłat środków gwarantowanych.

Grupa V. Członkostwo i zakres gwarantowania

Zasada 8 – *Obowiązek członkostwa*

Przynależność do systemu gwarantowania depozytów powinna być obowiązkowa dla wszystkich instytucji finansowych przyjmujących depozyty od podmiotów uznawanych za podmioty wymagające najwyższej ochrony (tj. deponentów detalicznych i drobnych przedsiębiorców) w celu uniknięcia selekcji negatywnej.

Kryteria zasadnicze oceny zgodności z zasadą 8:

1. Przynależność do systemu gwarantowania depozytów jest obowiązkowa dla wszystkich instytucji finansowych przyjmujących depozyty od podmiotów uznawanych za podmioty wymagające szczególnej ochrony (tj. deponentów detalicznych i drobnych przedsiębiorców).
2. Decydenci określają, czy uprawnione banki otrzymają prawa członkowskie na etapie przyznawania licencji, czy też po złożeniu stosownego wniosku do gwaranta depozytów.
3. Kryteria członkostwa określające warunki, tryb postępowania i czas członkostwa są jasno sprecyzowane i przejrzyste.
4. Jeżeli podmiot gwarantujący depozyty nie może odmówić przynależności do systemu, przepisy ustawowe lub procedury administracyjne wskazują wyraźny horyzont czasowy, w którym gwarant depozytów jest uprzednio konsultowany lub informowany o przyznaniu licencji nowemu bankowi.
5. W przypadku wypowiedzenia uczestnictwa w systemie ubezpieczania depozytów przez gwaranta depozytów istnieją rozwiązania przewidujące niezwłoczne cofnięcie danemu bankowi licencji na działalność przez kompetentne władze. W takim przypadku deponenti są o tym fakcie powiadamiani (np. na stronie internetowej gwaranta depozytów). Informacja taka zawiera stwierdzenie, że nowe depozyty nie będą już objęte ochroną gwarancyjną.
6. Wszystkie instytucje finansowe przyjmujące depozyty podlegają identycznym regulacjom ostrożnościowym i nadzorczym oraz są stabilne finansowo w chwili przystępowania do systemu gwarantowania depozytów.

Zasada 9 – *Ochrona ubezpieczeniowa*

Decydenci powinni jasno zdefiniować w obowiązującym prawie, regulacjach ostrożnościowych lub regulaminach pojęcie depozytu gwarantowanego. Poziom środków gwarantowanych powinien być ograniczony, ale wiarygodny oraz możliwy do jednoznacznego i szybkiego określenia. Powinien on obejmować znaczącą większość deponentów, pozostawać w zgodzie z celami wyznaczonymi przez dany system gwarantowania depozytów oraz być wewnętrznie spójny z innymi elementami tego systemu.

Kryteria zasadnicze oceny zgodności z zasadą 9:

1. Depozyty objęte gwarantowaniem są jasno i publicznie określone. Obejmuje to poziom i zakres przedmiotowy ochrony. Jeżeli określeni deponenti nie są uprawnieni do uzyskania ochrony ubezpieczeniowej depozytów, stosowne kryteria są wyraźnie sprecyzowane.
2. Definicja „depozytu objętego gwarantowaniem” pozostaje w zgodzie z założeniami polityki państwa wobec ochrony deponentów. Definicja ta powinna wzmacniać zaufanie społeczne do systemu gwarantowania i promować stabilność finansową.
3. Poziom środków gwarantowanych jest ograniczony, jednak na wiarygodnym poziomie (limit gwarancyjny powinien być dostatecznie wysoki, aby zapewnić zaufanie do systemu, przy jednoczesnym zachowaniu dyscypliny rynkowej). Poziom ochrony środków gwarantowanych jest zgodny z celami wyznaczonymi przez daną instytucję gwarantowania depozytów.
4. Deponenti mają swobodny dostęp do pełnej informacji na temat wysokości gwarancji w odniesieniu do ich własnych środków pieniężnych zgromadzonych w danym banku.
5. Limit środków gwarantowanych dotyczy w równym stopniu wszystkich banków wchodzących w skład systemu gwarantowania depozytów.
6. System gwarantowania depozytów nie przewiduje współodpowiedzialności deponentów, polegającej na tym, że w przypadku upadłości banku ponosiliby określony udział własny w ramach limitu ochrony ubezpieczeniowej (takie rozwiązania można zastosować w sytuacji zawieszenia działalności przez dany bank z powodu wybuchu paniki wśród jego klientów).
7. Limit środków gwarantowanych podlega okresowym przeglądom, aby pozostał zgodny z celami wyznaczonymi przez system gwarantowania depozytów.

Kryteria dodatkowe zgodności z zasadą 9:

1. Jeżeli system gwarantowania depozytów przewiduje stosowanie zasady kompensowania, to rozwiązanie to musi być zgodne z obowiązującym porządkiem prawnym.
2. W przypadku fuzji odrębnych banków, będących członkami systemu gwarantowania depozytów, deponentom połączonych banków przysługuje odrębna ochrona środków gwarantowanych (do wysokości limitu środków gwarantowanych) dla każdego z banków przez określony, podany do wiadomości publicznej okres. Łączące się banki mają wtedy obowiązek powiadomić zainteresowanych deponentów o zachodzących zmianach, w tym o dacie, po której wygaśnie rozłączna ochrona środków gwarantowanych.

Zasada 10 – Przejście z pełnej gwarancji na system gwarantowania o ograniczonej ochronie depozytów

W przypadku podjęcia przez dane państwo decyzji o przejściu z pełnej gwarancji na system gwarantowania o ograniczonej ochronie depozytów, lub o wprowadzeniu zmian do systemu pełnej gwarancji, przejście to powinno nastąpić tak szybko, jak tylko pozwolą na to warunki wewnętrzne panujące w danym kraju. Pełna gwarancja wiąże się z szeregiem niekorzystnych konsekwencji w przypadku jej zbyt długiego utrzymywania, a w szczególności z ryzykiem pokusy nadużycia. W okresie przejściowym decydenci powinni zwrócić szczególną uwagę na reakcję i oczekiwania opinii publicznej.

Kryteria zasadnicze oceny zgodności z zasadą 10:

1. Przed rozpoczęciem przez dany kraj procesu przechodzenia z systemu pełnej gwarancji na system ochrony ograniczonej należy przeprowadzić analizę otoczenia gospodarczego pod względem jego wpływu na sektor bankowy.
2. Analiza otoczenia gospodarczego powinna badać strukturę i kondycję systemu bankowego, w tym także oceniać stan kapitału w bankach, płynność, jakość udzielonych kredytów, zasady i praktykę zarządzania ryzykiem oraz skalę ewentualnych problemów. Analiza powinna także zawierać dane na temat liczby i typów banków oraz ich charakterystykę.
3. Analiza powinna badać siłę regulacji ostrożnościowych i nadzoru, efektywność ram prawnych, a także niezawodność systemów rachunkowości i politykę podawania informacji do wiadomości publicznej.
4. Tempo przechodzenia na system gwarantowania o ograniczonej ochronie depozytów musi być uzależnione od kondycji sektora bankowego oraz pozostawać w zgodzie z regulacjami ostrożnościowymi i nadzorczymi, ramami prawnymi, systemem rachunkowości oraz zasadami podawania informacji do wiadomości publicznej.
5. Ustawodawca ma świadomość zależności między czasem niezbędnym do przejścia na system ograniczonej ochrony depozytów, a poziomem ryzyka wystąpienia pokusy nadużycia w tym systemie, i odpowiednio planuje ten proces.
6. Ustawodawca ma świadomość reakcji opinii publicznej na obniżenie poziomu gwarantowania depozytów. Ustawodawca opracowuje skuteczne strategie komunikacji społecznej w celu złagodzenia negatywnej reakcji opinii publicznej na te zmiany.
7. W przypadku występowania wysokiego poziomu mobilności kapitału i/lub zaawansowanej integracji regionalnej, decyzja o obniżeniu poziomów ochrony depozytów (i/lub jej zakresu) powinna brać pod uwagę zasady gwarantowania depozytów w innych krajach i stosowane tam poziomy ochrony gwarancyjnej.

8. Nowy system gwarantowania depozytów z ograniczonym poziomem ochrony musi być odpowiednio finansowany w trakcie i po zakończeniu procesu przekształcenia. Ustawodawca powinien wziąć pod uwagę zdolność sektora bankowego do finansowania systemu gwarantowania depozytów z ograniczonym poziomem ochrony. Jeżeli sektor bankowy nie jest w stanie pokryć kosztów pełnej gwarancji, może być konieczne wsparcie rządowe.

Grupa VI. Źródła finansowania

Zasada 11 – Źródła finansowania

System gwarantowania depozytów powinien dysponować wszelkimi mechanizmami finansowania, niezbędnymi do zapewnienia sprawnej realizacji wypłat środków gwarantowanych deponentom. W razie konieczności system powinien mieć także możliwość pozyskania dodatkowego finansowania dla utrzymania płynności. Odpowiedzialność za pokrycie kosztów gwarantowania depozytów powinna przede wszystkim spoczywać na bankach, ponieważ to one i ich klienci czerpią bezpośrednio korzyści z efektywnego systemu gwarantowania depozytów.

W przypadku systemów gwarantowania depozytów różnicujących składkę na podstawie wielkości ryzyka (zarówno finansowanych *ex ante*, *ex post*, jak i metodą mieszaną), kryteria stosowane do takich rozwiązań powinny być czytelne dla wszystkich uczestników. Należy ponadto zapewnić wszelkie niezbędne środki dla należytego administrowania systemem o zróżnicowanej składce opartej na wielkości ryzyka.

Kryteria zasadnicze oceny zgodności z zasadą 11:

1. Finansowanie systemu gwarantowania depozytów odbywa się na zasadzie *ex ante* lub *ex post*, bądź też na zasadzie mieszanej, łączącej te dwie metody. Zasady te są jasno określone i wprowadzone w życie poprzez ustawę lub na podstawie innych regulacji prawnych.
2. Zasady finansowania systemu gwarantowania depozytów zapewniają sprawne wypłaty sum gwarantowanych deponentom oraz określają źródło dodatkowego finansowania dla utrzymania płynności. Źródłem takiego finansowania może być na przykład umowa finansowa z bankiem centralnym, linia kredytowa otwarta przez Skarb Państwa, lub inny fundusz o charakterze publicznym bądź pożyczka rynkowa. Jeżeli gwarant depozytów skorzysta z pożyczki rynkowej, nie powinna ona być jedynym źródłem finansowania dodatkowego, a gwarant depozytów nie powinien korzystać z linii kredytowych od pojedynczych banków.
3. Główną odpowiedzialność za finansowanie systemu gwarantowania depozytów ponoszą banki uczestniczące. Powinność ta musi być egzekwowana przez gwaranta depozytów.

4. W przypadku utworzenia funduszu gwarantowania depozytów finansowanego na zasadzie *ex ante*, wielkość tego funduszu (wskaźnik rezerwy funduszu) powinna być przejrzysto określona i zgodna z kryteriami ustalonymi dla celów realizowanych przez dany system gwarantowania depozytów. W przypadku stosowania systemu finansowanego na zasadzie *ex post* główne źródło finansowania musi być wiarygodne i łatwo dostępne.
5. Fundusz gwarantowania depozytów ma dobrze opracowaną politykę i procedury inwestycyjne, narzędzia kontroli wewnętrznej, zasady podawania informacji do wiadomości publicznej oraz system raportowania. Zatwierdza je organ zarządzający gwaranta depozytów i podlegają one regularnemu przeglądowi przez podmiot niezależny. Polityka inwestycyjna dąży do utrzymania odpowiedniego poziomu funduszy i płynności.
6. W przypadku gwaranta depozytów stosującego system o zróżnicowanej składce uzależnionej od ryzyka:
 - a) zasady obliczania składek powinny być zrozumiałe dla wszystkich uczestników systemu;
 - b) oceny i rankingi powstałe w wyniku zastosowania systemu w odniesieniu do indywidualnych banków uczestniczących powinny być chronione tajemnicą; oraz
 - c) ustawodawca powinien zapewnić gwarantowi depozytów niezbędne uprawnienia, środki i dostęp do informacji dla realizowania przez niego zadań wynikających z administrowania takim systemem.
7. W przypadku, gdy środki, którymi dysponuje gwarant depozytów, są przeznaczone lub udostępnione innym członkom sieci bezpieczeństwa na potrzeby ochrony interesów deponentów i/lub uporządkowanej likwidacji banków, okoliczności te są jasno określone, jawne i znane bankom uczestniczącym. Gwarant depozytów ma dostęp do informacji umożliwiającej:
 - a) ocenę wykorzystania przekazanych środków;
 - b) dochodzenie zwrotu wydatkowanych środków z aktywów likwidowanego banku lub z jego masy spadkowej;
 - c) ograniczenie kosztów likwidacji lub wypłaty środków gwarantowanych do takiej wysokości, jakie by gwarant depozytów poniósł, gdyby nie przeprowadził takiej interwencji lub likwidacji.

Grupa VII. Poziom świadomości społecznej

Zasada 12 – Poziom świadomości społecznej

W celu zapewnienia efektywności funkcjonowania systemu gwarantowania depozytów należy na bieżąco informować opinię publiczną o korzyściach i ograniczeniach związanych z systemem gwarantowania depozytów.

Kryteria zasadnicze oceny zgodności z zasadą 12:

1. Gwarant depozytów jest odpowiedzialny za stałe propagowanie wiedzy na temat systemu gwarantowania depozytów oraz zasad jego funkcjonowania, w tym przedstawia korzyści z istnienia systemu i obowiązujące ograniczenia.
2. Cele programu budowania świadomości społecznej są jasno określone i zgodne z celami wyznaczonymi systemowi gwarantowania depozytów oraz odpowiadają funkcjom realizowanym przez instytucję gwarancyjną.
3. Program budowania świadomości społecznej zawiera informacje o następujących kwestiach:
 - a) instrumentach finansowych, które są i które nie są objęte gwarantowaniem depozytów (na przykład, czy system gwarantuje depozyty zagraniczne);
 - b) instytucjach finansowych przyjmujących depozyty objęte ochroną gwarancyjną i jak można je zidentyfikować;
 - c) limitach ochrony gwarancyjnej depozytów oraz wielkości potencjalnych strat z tytułu depozytów przewyższających te limity; oraz
 - d) procesie realizacji wypłat sum gwarantowanych – jak, kiedy i gdzie deponenti mogą zgłaszać wnioski i odbierać wypłaty w przypadku upadłości banku.
4. Istnieje skuteczny program awaryjny w zakresie budowania świadomości społecznej, przewidujący wiele scenariuszy oraz uwzględniający, zależnie od potrzeb, współpracę i koordynację z pozostałymi uczestnikami sieci bezpieczeństwa.
5. Gwarant depozytów ściśle i na bieżąco współpracuje z bankami uczestniczącymi oraz innymi uczestnikami sieci bezpieczeństwa w celu zapewnienia spójności podawanych informacji i uzyskania efektu synergii.
6. Gwarant depozytów zleca lub sam dokonuje regularnej oceny efektywności całego programu lub podejmowanych działań w zakresie wzmocnienia świadomości społecznej.

Kryterium dodatkowe zgodności z zasadą 12:

1. Program budowania świadomości społecznej został opracowany na potrzeby jasno określonej grupy odbiorców i wykorzystuje wiele narzędzi komunikacyjnych. Pożądaný stopień zaistnienia w świadomości grupy odbiorców jest głównym czynnikiem uwzględnianym przy ustalaniu wysokości budżetu na realizację tego programu.

Grupa VIII. Wybrane zagadnienia prawne

Zasada 13 – *Ochrona prawna*

Gwarant depozytów oraz osoby pracujące na rzecz gwaranta depozytów powinny być objęte ochroną przed postępowaniami sądowymi z tytułu decyzji i dzia-

łań podejmowanych w dobrej wierze w ramach realizacji powierzonych im zadań. Osoby te powinny jednak działać odpowiedzialnie i unikać sytuacji wystąpienia konfliktu interesów oraz przestrzegać zasad właściwego postępowania. Ochrona prawna powinna być zdefiniowana w prawodawstwie i procedurach administracyjnych. Pod określonymi warunkami ochrona ta powinna obejmować również koszty obsługi prawnej tych osób.

Kryteria zasadnicze oceny zgodności z zasadą 13:

1. Gwarant depozytów oraz osoby pracujące na rzecz instytucji gwarantującej depozyty są objęte ochroną przed postępowaniami sądowymi z tytułu decyzji i działań podejmowanych w dobrej wierze w ramach realizacji powierzonych im zadań.
2. Osoby fizyczne są zobowiązane do przestrzegania zasad dotyczących unikania konfliktu interesów oraz zasad postępowania etycznego, co ma zagwarantować, że będą odpowiedzialne za podejmowane przez siebie działania.
3. Ochrona prawna jest zdefiniowana ustawowo i w procedurach administracyjnych. Pod określonymi warunkami ochrona ta obejmuje koszty obsługi prawnej tych osób.

Kryterium dodatkowe zgodności z zasadą 13:

1. Środki ochrony prawnej nie ograniczają prawa deponentów, innych osób prywatnych zgłaszających roszczenia, ani banków uczestniczących do uzasadnionego kwestionowania działań i zaniechań gwaranta depozytów w ramach procedur kontroli publicznej lub administracyjnej (na przykład na drodze cywilnej).

Zasada 14 – *Relacje z podmiotami odpowiedzialnymi w przypadku upadłości banku*

Gwarant depozytów lub inny stosowny organ powinien być upoważniony do dochodzenia na drodze prawnej odszkodowania od podmiotów odpowiedzialnych za doprowadzenie do upadłości banku.

Kryteria zasadnicze oceny zgodności z zasadą 14:

1. Działania osób odpowiedzialnych lub tych, które przyczyniły się do upadłości banku (na przykład kierownictwo, dyrektorzy, audytorzy, osoby dokonujące wyceny aktywów) podlegają postępowaniu sprawdzającemu dokonywanemu przez gwaranta depozytów lub inny kompetentny organ państwowy. Badanie działań takich osób może być przeprowadzone przez jeden lub kilka spośród następujących podmiotów: gwaranta depozytów, organ nadzoru lub organ regulacyjny, organy ścigania lub organy śledcze, organ branżowy lub dyscyplinarny.
2. Podmioty uznane za winne upadłości danego banku będą podlegały stosownym sankcjom i/lub zostaną zobowiązane do zadośćuczynienia. Sankcje lub zadość-

uczynienie mogą mieć charakter środków dyscyplinarnych osobistych lub służbowych (w tym w formie grzywny lub innej kary), postępowania karnego lub postępowania z powództwa cywilnego o odszkodowanie.

Grupa IX. Postępowanie w sytuacji zagrożenia upadłością

Zasada 15 – Wczesne wykrywanie, szybka interwencja i likwidacja

Gwarant depozytów powinien być elementem składowym sieci bezpieczeństwa systemu finansowego, która zapewnia wczesne wykrywanie zagrożeń, szybką interwencję i uporządkowaną likwidację zagrożonych banków. Ustalenie, kiedy dany bank znajduje się lub może się znaleźć w poważnych trudnościach finansowych, powinno następować wcześnie, na podstawie analizy odpowiednio zdefiniowanych kryteriów. Dokonują jej uczestnicy sieci bezpieczeństwa dysponujący niezależnością operacyjną i formalnym uprawnieniem do działania.

Kryteria zasadnicze oceny zgodności z zasadą 15:

1. Gwarant depozytów jest elementem składowym sieci bezpieczeństwa systemu finansowego, która zapewnia wczesne wykrywanie i szybką likwidację niewypłacalnych banków (w ramach uporządkowanego postępowania likwidacyjnego).
2. Ramy uporządkowanego postępowania likwidacyjnego są określone ustawowo lub na podstawie innych regulacji prawnych i zapewniają wczesne wykrywanie zagrożeń, szybką interwencję i likwidację zagrożonych banków. Ramy uporządkowanego postępowania likwidacyjnego chronią przed działaniami prawnymi zmierzającymi do cofnięcia podjętych wcześniej decyzji w odniesieniu do postępowań naprawczych, interwencji i likwidacji zagrożonych banków.
3. Uczestnicy sieci bezpieczeństwa mają swobodę operacyjną i uprawnienia do realizowania powierzonych im zadań w ramach systemu uporządkowanej likwidacji banków. Istnieje również jasno sprecyzowany mechanizm wczesnego reagowania (w tym narzędzia służące temu procesowi), zapewniający niezwłoczne podjęcie uporządkowanych działań likwidacyjnych wobec niewypłacalnego banku przez upoważnione do tego podmioty.
4. Ramy uporządkowanej likwidacji zawierają zestaw kryteriów stosowanych do identyfikacji banków zagrożonych lub znajdujących się w trudnej sytuacji finansowej. Analiza tych kryteriów jest podstawą do podjęcia określonych działań naprawczych, ograniczających prawdopodobieństwo wystąpienia upadłości banku i uruchomienia procesu likwidacji. Działania te powinny ograniczyć straty funduszu gwarantowania depozytów.
 - a) kryteria te są jasno określone ustawowo lub w innych regulacjach oraz zrozumiale dla banków i ich interesariuszy; oraz

- b) kryteria te będą dostosowane do specyfiki poszczególnych krajów i między innymi powinny brać pod uwagę wielkość kapitałów poszczególnych banków, ich płynność, jakość aktywów oraz inne czynniki.

Kryterium dodatkowe zgodności z zasadą 15:

1. Funkcjonuje mechanizm oceny, który weryfikuje decyzje podjęte w ramach wczesnego wykrywania i uporządkowanej likwidacji niewypłacalnych banków.

Zasada 16 – Skuteczny proces uporządkowanej likwidacji banków

Skuteczny proces uporządkowanej likwidacji banków powinien spełniać następujące warunki: umożliwiać gwarantowi depozytów realizację jego zobowiązań, w tym dokonania szybkiej i prawidłowej wypłaty na rzecz deponentów, zmniejszać koszty likwidacji i ograniczać zakłócenia w funkcjonowaniu rynków; zwiększać kwoty odzyskane z aktywów; oraz wzmacniać dyscyplinę poprzez kroki prawne w przypadkach stwierdzonego niedbalstwa lub innych uchybień. Ponadto, gwarant depozytów lub inny uczestnik sieci bezpieczeństwa systemu finansowego powinien mieć prawo ustanowienia elastycznego mechanizmu umożliwiającego utrzymanie podstawowych funkcji banku poprzez ułatwienie przejścia przez odpowiedni podmiot aktywów i pasywów upadłego banku (np. zapewnienie deponentom stałego dostępu do środków pieniężnych oraz utrzymanie systemu rozliczania i rozrachunku transakcji).

Kryteria zasadnicze oceny zgodności z zasadą 16:

1. Krajowy porządek prawny zapewnia efektywne i sprawne funkcjonowanie ram uporządkowanej likwidacji, umożliwiającej oprócz likwidacji banku wypłatę środków gwarantowanych lub ich transfer oraz podjęcie działań przez likwidatora.
2. Mandat gwaranta depozytów lub innego uczestnika sieci bezpieczeństwa finansowego umożliwia przeprowadzenie procesu uporządkowanej likwidacji dowolnej wielkości banku.
3. Postępowanie likwidacyjne wobec banku i ochrona deponentów nie ograniczają się jedynie do wypłaty sum gwarantowanych. Gwarant depozytów lub inny uczestnik sieci bezpieczeństwa dysponuje narzędziami mającymi na celu utrzymanie podstawowych funkcji banku, transfer rachunków lub aktywów/funkcji biznesowych i/lub utrzymanie ciągłości realizacji usług bankowych.
4. Jeżeli w danym kraju za różne działania w zakresie uporządkowanej likwidacji odpowiada więcej niż jeden uczestnik sieci bezpieczeństwa, rola i zadania każdego z nich są jasno określone i formalnie sprecyzowane.
5. Procedury naprawczo-likwidacyjne zapewniają elastyczną realizację tego procesu po kosztach niższych niż prawdopodobne koszty wypłat sum gwarantowanych deponentów w przypadku likwidacji banku.

6. Gwarant depozytów lub inny uczestnik sieci bezpieczeństwa dysponuje jasną i ugruntowaną metodyką transferu depozytów do banków o lepszej kondycji finansowej.
7. Procedury uporządkowanej likwidacji wyraźnie stanowią, że straty ponoszą w pierwszej kolejności akcjonariusze banku.

Grupa X. Wypłata środków gwarantowanych deponentom i windykacja

Zasada 17 – Wypłata środków gwarantowanych deponentom

System gwarantowania depozytów powinien zapewniać deponentom sprawny dostęp do ubezpieczonych środków. Z tego względu gwarant depozytów powinien być z należyтым wyprzedzeniem informowany o sytuacji, w której może być konieczna wypłata środków gwarantowanych oraz z wyprzedzeniem posiadać dostęp do informacji na temat deponentów. Deponenci powinni mieć określone w przepisach prawo do uzyskania zwrotu środków gwarantowanych do wysokości limitu ochrony gwarancyjnej. Powinni mieć również zagwarantowany dostęp do informacji na temat zasad i terminu wypłaty środków przez gwaranta depozytów, czasu, w jakim będą dokonywane wypłaty, zasad ewentualnych płatności zaliczkowych lub w ratach oraz o wysokości stosowanego limitu ochrony gwarancyjnej.

Kryteria zasadnicze oceny zgodności z zasadą 17:

1. Gwarant depozytów ma możliwość dokonania sprawnej wypłaty środków gwarantowanych na rzecz deponentów niezwłocznie po uruchomieniu procedury na mocy ustawy, umowy lub decyzji właściwego organu.
2. Horyzont czasowy przewidziany na realizację procesu wypłaty środków gwarantowanych jest wyraźnie określony i podany do wiadomości publicznej. Ma być on zgodny z celami wyznaczonymi systemowi gwarantowania depozytów oraz umacniać zaufanie społeczne i stabilność finansową.
 - a) po upadłości banku deponenci są powiadamiani o warunkach i terminie rozpoczęcia i zakończenia procedury wypłaty środków gwarantowanych przez gwaranta depozytów;
 - b) do publicznej wiadomości podawane są informacje o limitach i zakresie ochrony depozytów oraz o tym, czy płatności będą dokonywane zaliczkowe lub w ratach; oraz
 - c) w przypadku rachunku oprocentowanego gwarant depozytów zwróci deponentowi, zgodnie z postanowieniami umowy, zapisów ustawowych lub innych regulacji, odsetki narosłe co najmniej do dnia, w którym powstał obowiązek wypłaty środków gwarantowanych.

3. Na potrzeby sprawnej realizacji wypłat środków gwarantowanych na rzecz deponentów, gwarant depozytów powinien mieć zapewniony:
 - a) dostęp do niezbędnych danych, w tym ewidencji rachunków depozytowych, aby przygotować realizację wypłaty środków gwarantowanych na rzecz deponentów niezwłocznie po tym, jak nadzorca uzna, że występuje duże prawdopodobieństwo wystąpienia niewypłacalności;
 - b) prawo do uprzedniego zweryfikowania z własnej inicjatywy (lub na wniosek organu nadzoru) ewidencji deponentów prowadzonej przez banki w celu upewnienia się o rzetelności danych i skrócenia czasu koniecznego do przeliczenia i zweryfikowania wniosków deponentów;
 - c) katalog co najmniej kilku metod realizacji wypłat gwarancyjnych na rzecz deponentów; oraz
 - d) dostęp do odpowiedniego i wiarygodnego źródła finansowania (np. fundusz rezerwowy, Ministerstwo Finansów, bank centralny) w celu wywiązania się ze swych zobowiązań w ustalonym terminie.
4. Gwarant depozytów dysponuje odpowiednimi zasobami do terminowej realizacji procesu wypłaty środków gwarantowanych, w tym między innymi:
 - a) odpowiednim zapleczem informatycznym; oraz
 - b) odpowiednim personelem (własnym lub wykonawcami zewnętrznymi).
5. W sytuacji, gdy mogą wystąpić opóźnienia w wypłacie środków gwarantowanych, gwarant depozytów jest uprawniony do dokonywania płatności zaliczkowych lub w ratach.

Kryteria dodatkowe zgodności z zasadą 17:

1. Gwarant depozytów ma awaryjne plany ciągłości działania oraz regularnie przeprowadza ich planowe kontrole.
2. Proces wypłaty sum gwarantowanych podlega badaniu przez niezależnego audytora lub inny niezależny organ.

Zasada 18 – Windykacja

Gwarant depozytów powinien mieć udział w korzyściach z windykacji z majątku likwidowanego banku. Przy zarządzaniu aktywami likwidowanego banku i w procesie windykacji (przez gwaranta depozytów lub inny podmiot realizujący tę funkcję) należy kierować się względami komercyjnymi oraz korzyściami ekonomicznymi.

Kryteria zasadnicze oceny zgodności z zasadą 18:

1. Ustawa lub inne regulacje prawne jasno określają rolę, jaką odgrywa gwarant depozytów w procesie windykacji z majątku likwidowanego banku. Gwarant dąży do maksymalizacji korzyści z tego procesu na zasadzie komercyjnej.

2. Gwarant depozytów ma udział w korzyściach z windykacji likwidowanego banku będącego członkiem systemu gwarantowania depozytów. Gwarant ma status wierzyciela likwidowanego banku w związku z poniesionymi przez niego stratami i kosztami. Gwarant otrzymuje odzyskane środki bezpośrednio z majątku tego banku.
3. Gwarant depozytów ma takie same lub podobne prawa lub status wierzyciela jak deponenti w odniesieniu do majątku likwidowanego banku oraz ma dostęp do informacji niezbędnych do zgłaszania i dochodzenia roszczeń z tego majątku. Gwarant depozytów ma zapewniony odpowiedni wpływ na proces zaspokajania roszczeń z tego majątku.
4. W przypadku, gdy oprócz statusu wierzyciela gwarant depozytów pełni również funkcję syndyka/likwidatora/kuratora likwidowanego banku lub części jego majątku, wówczas:
 - a) ustawa lub inne regulacje jasno określają rolę, jaką gwarant depozytów odgrywa w procesie zarządzania aktywami i windykacji; oraz
 - b) realizowane przez gwaranta strategie zarządzania aktywami i windykacji uwzględniają takie czynniki, jak: jakość aktywów, warunki rynkowe, opinie ekspertów oraz wszelkie wymogi prawne.
5. Przy ustalaniu strategii zarządzania aktywami i windykacji należy przypisać właściwą pozycję wszystkim wierzycielom. Strategia taka powinna godzić często rozbieżne oczekiwania stron windykacji, co zapewni jak najwyższą wartość i jak najszybszy dostęp do windykowanych środków.

Kryterium dodatkowe zgodności z zasadą 18:

1. Gwarant depozytów powinien być uprawniony do członkostwa w Komitecie Wierzycieli w celu monitorowania procesu likwidacji banku, podobnie jak ma to zwyczajowo miejsce w przypadku ubezpieczonych deponentów.

PODSUMOWANIE

Wprowadzenie w życie w danym kraju przedstawionych powyżej zasad efektywnego gwarantowania depozytów uzależnione jest od wielu czynników zewnętrznych oraz warunków zastanych, na które kierownictwo instytucji gwarantującej depozyty nie ma wpływu. Wymienić tutaj należy:

- ❖ stan gospodarki i sektora bankowego danego kraju,
- ❖ poziom przestrzegania zasad ładu korporacyjnego w innych instytucjach sieci bezpieczeństwa finansowego,
- ❖ stan obowiązujących regulacji ostrożnościowych,
- ❖ jakość nadzoru bankowego,
- ❖ poziom rozwoju systemu prawnego, księgowego i komunikacji społecznej.

Ocena, czy instytucja gwarancyjna działa zgodnie z zasadami efektywnego gwarantowania depozytów, powinna zatem być poprzedzona analizą czynników zewnętrznych oraz warunków zastanych. Wykazane w czasie oceny luki prawne i niedociągnięcia organizacyjne będą mogły zostać skorygowane w ramach reformy systemu gwarantowania depozytów.

Dysponując gotowym zestawem rekomendacji oraz metodyką oceny stosowania zasad, na podstawie których powinny być budowane efektywne systemy gwarantowania depozytów, byłoby wskazane dokonać w najbliższym czasie samooceny stanu obowiązującego w Polsce. Ocena taka umożliwiłaby zidentyfikowanie ewentualnych niedostosowań i dałaby czas na dokonanie zmian organizacyjnych i prawnych przed oceną zewnętrzną, którą w przyszłości przeprowadzą w Polsce międzynarodowe instytucje finansowe.

Metodyka oceny zgodności z Zasadami Efektywnego Gwarantowania Depozytów będzie wykorzystywana przy samoocenie, dokonywanej przez poszczególne systemy gwarancyjne, jak również przez MFW i Bank Światowy przy okresowej ocenie stabilności sektora finansowego (Financial Sector Assessment Program – FSAP). Z metodyki mają także korzystać międzynarodowe zrzeszenia gwarantów depozytów (IADI, EFDI) w trakcie przyszłych przeglądów funkcjonowania instytucji członkowskich. Dokument ten będzie zatem miał duże znaczenie nie tylko dla przyszłej oceny funkcjonowania instytucji gwarantujących depozyty na całym świecie. Kierownictwo IADI zakłada, że metodyka będzie dopełnieniem oceny stosowania dobrych praktyk nadzorczych i przyczyni się do wzmocnienia roli systemów gwarantowania depozytów w poszczególnych krajach oraz w światowym systemie finansowym.

Metodyka ma umożliwić zidentyfikowanie mocnych stron danego systemu gwarantowania depozytów, a także charakter i skalę jego słabości. Proces oceny powinien ułatwić podmiotom gwarantującym depozyty oraz instytucjom nadzorującym ich działanie odpowiedź na pytanie, w jakim stopniu dany system realizuje postawione przed nim cele. Ocena może również pomóc we wprowadzaniu ewentualnych usprawnień do systemów gwarantowania depozytów oraz do sieci bezpieczeństwa finansowego.

Bibliografia

Core Principles for Effective Deposit Insurance Systems, IADI, Basel 2009: www.iadi.org/index.html

Core Principles for Effective Deposit Insurance Systems – A methodology for compliance assessment, IADI, Basel, 2011: www.iadi.org/docs

General Guidance to Promote Effective Relationships Among Safety-Net Participants, Basel 2006: www.iadi.org/docs

Governance of Deposit Insurance Systems, IADI, Basel, 2009: www.iadi.org/docs

Ongoing and Recent Work Relevant to Sound Financial Systems, FSB, Basel, 2010: www.financialstabilityboard.org/publications